

Tošenovský, Ludvík

[Cibulka, Josef. Dialektika a ontologie]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1970, vol. 19, iss. B17, pp. 176-177

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106925>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ního předpokladu, že bytí je totéž jako „prezentovanie sa vo vedomí“, a že Heidegger zase vychází z apriorního předpokladu, že lidská existence je privilegovaná jsooucnou, skrze které „sa prihovára bytie“ (str. 126). Celá studie je zakončena II. kapitolou druhé části, v níž se autor věnuje marxistickému pojetí determinismu a svobody.

Kniha je nesporně vysoce filosoficky aktuální a její základní tendenci musí každý dialektik upřímně přivítat.

Ludvík Tošenovský

Josef Cibulka: Dialektika a ontologie; VSAV, Bratislava 1968, 352 stran.

Obsáhlé dílo známého filosofa, které — jak lze soudit podle předmluvy nadepsané „Místo předmluvy“ — méně vystihlo pro délku své výrobní lhůty myšlenky autorovy než jeho „filosofická aktualita“ Spory o dialektiku (viz výše uvedenou anotaci). Nicméně autor se mylí, když se domnívá, že dnes „není už u nás nutné vyrovnávat se úporně s deformacemi marxistické ontologie“. Mylí se, protože to je věčný a trvalý úkol, i když to, co se bude věčně překonávat, nebude vždy nazýváno deformacemi. Také nemá pravdu, když tvrdí (v červenci 1968), že je zbytečné zdlouhavě dokazovat, že „politickomocenský systém už stabilizovaného socialismu má být zásadně odlišný od počáteční formy diktatury proletariátu“ (str. 6). Není to zbytečné, protože pro potřeby mladších generací bude třeba věčně vysvětlovat, že přijímání zmíněných počátečních forem kolem roku 1950 těmi, kdo jsou dnes již čtyřicátníky a padesátníky, ba dokonce jejich nadšené přijímání, bylo pochopitelné v revoluční situaci té doby, stejně jako je pochopitelné nesouhlas s těmito formami a se strnulými metodami socialistické správy v době pět i více let poté, co bylo slavnostně vyhlášeno vítězství socialismu v této zemi a co se započalo s jeho upevňováním.

To jsou ovšem problémy, o něž v knize sice také jde, nepatří však k tomu nejpodstatnějšímu z jejího obsahu. Kniha je rozdělena do pěti oddílů. V prvním autor analyzuje ontologické a gnoseologické předpoklady filosofické problematiky, v druhém scientické (o pojetí formalizovaných systémů se opírající) a antropologické (z Husserlova ztotožnění ontologické a gnoseologické stránky filosofie vycházející) zaměření filosofie. Třetí oddíl vytyčuje principiální přednosti marxistické dialektiky vůči formalizaci poznání i vůči obecné teorii systémů, kdežto čtvrtý je pokusem provést kategoriální výstavbu „objektivní dialektiky“ (rozuměj: materialistické dialektiky pojímané ontologicky). Pojednává se zde o dialektické rozpornosti skutečnosti, o specifických úrovních objektivní reality (o úrovních funkcionálních a příčinných vztahů a o vnitřně rozporné úrovni objektivních procesů), o včleněnosti příčinných vztahů do vnitřně rozporných pohybů, o včleněnosti kvantitativních a funkcionálních vztahů do vnitřně rozporných pohybů (o stránce funkcionálních vztahů jako stránce relativní cykličnosti, o včleněnosti pravděpodobnostních vztahů do vnitřně rozporných pohybů, o kvantitativní a o funkcionální stránce společenských procesů), o vzájemné včleněnosti rozporných pohybů rozličného stupně podstatnosti a o různých typech kvalitativních změn (dialektických negací). Poslední pátý oddíl je vyvrcholem všech úvah v podobě aplikace závěrů z předešlých oddílů na řešení problémů determinismu a svobody (nutnosti a nahodilosti).

V doslovu napsaném v listopadu 1966 autor reaguje na několik problémů diskutovaných v té době a shrnujícím způsobem formuluje některá stanoviska, a to i ta, která nemohou nebyť nesporná. Je-li např. „moudřejší“ rozvíjet buď společenskovední nebo přírodovědný model marxistické ontologie (než usilovat o teze platné v přírodě i ve společnosti), neznamená to ještě, že stejně moudré (ve stejném smyslu moudré) je to také ve vztahu k marxistické gnoseologii. (Srovnej str. 332.) Takových diskusních míst lze najít v knize velké množství. Tato místa jsou v podstatě dvojího charakteru: jedna se týkají přístupu k některým základním otázkám (hodně obecným, pokud jsou podstatné), druhá pak těch pasáží, v nichž autor usiluje o to vztáhnout své nejteoretičtější („ryze“ filosofické) úvahy k jednotlivým až jedinečným faktům ozeňavé společenské (někdy i společenskovední) skutečnosti. Ta prvá jsou pak vedlejším plodem jeho uvědomělé snahy podávat původní a nová řešení, v důsledku čehož je celé dílo neobyčejně podnětné; ta druhá jsou nutným důsledkem vnitřního napětí každého skutečně marxistického filosofování, napětí mezi věčně překonávanou a zastarávající formou a daleko trvanlivější (i když také se proměňující) podstatou materialistické dialektiky. Existují pseudovědecké, pseudofilosofické

tendence řešit toto napětí tak, že se myslitel odvrátí od všech ožehavých „aktualit“, čímž si domněle zajistí „nadčasovost“ výsledků svých úvah. Jenže skutečná nadčasovost a trvalá filosofická hodnota se prosazuje pouze cestou sepětí s každodenností, se zlobou dne.

Ludvík Tošenovský

Allgemeiner Kantindex zu Kants gesammelten Schriften, Band 16/17: Wortindex zu Kants gesammelten Schriften, Band 1/2 (Wortindex zu Band 1–9 von Kants gesammelten Schriften); Walter de Gruyter & Co., Berlin 1967, 1. a 2. svazek 1110 stran.

O *Věcném rejstříku ke Kantově Kritice čistého rozumu* (Sachindex zu Kants Kritik der reinen Vernunft) jsem již referoval – viz *Sborník* 1968, B 15, str. 133–135. Tento rejstřík však netvoří součást dosud neuzavřeně úplné edice *Kantových sebraných spisů*. První tři oddíly, tj. Kantovy vlastní spisy (sv. 1–9), korespondence (sv. 10–13) a pozůstatost (sv. 14–23), a část čtvrtého oddílu z Kantových přednášek, tj. *Přednášky o logice* (sv. 24) a *Přednášky o metafyzice a racionální teologii* (sv. 28), byly již vydány – ze čtvrtého oddílu zbývá vydat ještě *Přednášky o fyzické geografii* (sv. 25), *Přednášky o antropologii* (sv. 26), *Přednášky o etice a morální filosofii* (sv. 27) a dodatkový svazek: *Encyklopedie, matematika a fyzika* (sv. 29). Celá tato úplná edice má být uzavřena pátým oddílem, který má sestávat z *Věcného rejstříku* k ní. V něm bude zahrnut i *Věcný rejstřík ke Kantově kritice čistého rozumu*, zajisté však v přepracované podobě.

Z načrtnutého rozsahu úplné edice *Kantových sebraných spisů* je patrné i to, že do ní nebude patřit ani *Obecný Kantův rejstřík*, o jehož dvou svazcích budu nyní referovat. Je to trochu škoda, protože je vybudován výlučně na této edici a v tomto smyslu je i její součástí. Z programu práce na tomto rejstříku je však zároveň patrné, že jeho nejdůležitější součástí pro kantologické bádání, tj. rejstřík pramenů, bude vydán jen jako skriptum bonnské university. Celý *Obecný Kantův rejstřík* budou tvořit tři oddíly v rozsahu asi dvaceti jednoho svazku. První oddíl bude rejstřík míst (Stellenindex) a bude mít patnáct svazků (sv. 1–15). Jeho smyslem je určit ke Kantovu výrazu příslušné místo v textu – před jeho otištěním je pro badatele k dispozici na bonnské universitě. Druhý oddíl bude tvořit rejstřík výrazů (Wortindex) a má čtyři svazky (sv. 16–19). Tento rejstřík si neklade za úkol nic jiného, než stanovit frekvenci jednotlivých Kantových výrazů. Třetí oddíl bude osobní rejstřík a rejstřík pramenů, který bude sestávat z posledních dvou svazků (sv. 20–21). Celý tento oddíl bude mít tři stupně. První stupeň bude pouze osobní rejstřík a jako sv. 20 této edice bude zahrnovat osobní jména ze sv. 1–23 *Kantových sebraných spisů*. Tento stupeň bude pak ve sv. 21 zahrnovat osobní jména ze sv. 24 až 29 *Kantových sebraných spisů*. Druhý stupeň bude rozšířen o udání veškerých pramenů ke Kantovým sebraným spisům a třetí stupeň i o udání pramenů z literatury o Kantovi – právě tyto dva stupně, které mají pro kantology největší význam, budou publikovány pouze ve formě skriptu. Přimlouvám se za jejich knižní publikaci. Celá edice toho rejstříku představuje nebyvalý a monumentální podnik, že nemá srovnání. A navíc jeho zpracování pomocí elektronických počítačů zaručuje naprostou přesnost. Jsou-li nějaké nedostatky, lze je redukovat na přípravu zpracování.

Svazky 16 a 17 *Obecného Kantova rejstříku*, o nichž nyní budu referovat, jsou rejstříkem k 1.–9. svazku *Kantových sebraných spisů*, tj. k jeho tištěným spisům. Jak jsem již řekl, jde o rejstřík výrazů (Wortindex), a to jak věcných i osobních (jmen), který si neklade za úkol nic jiného, než stanovit frekvenci všech jednotlivých Kantových výrazů. Rejstřík je uspořádán abecedně, na konci je v téžte uspořádání připojen ještě rejstřík čísel, znaků a formulí Kantem užívaných (str. 1093–1110). Svislé kolonky jsou rozděleny zhruba podle jednotlivých děl *Kantových sebraných spisů* a každá z nich uvádí počet Kantem použitého výrazu v daném dílu. A to tak, že první kolonka zahrnuje oba díly předkritických děl, druhá druhé vydání *Kritiky čistého rozumu*, třetí fragment prvního vydání *Kritiky čistého rozumu* ze čtvrtého dílu, čtvrtá *Prolegomena*, *Založení metafyziky mravů* a *Metafyzické základy přírodovědy* taktéž ze čtvrtého dílu, pátá *Kritiku praktického rozumu* z pátého dílu, šestá *Kritiku soudnosti* taktéž z pátého dílu, sedmá *Náboženství uvnitř mezi pouhého rozumu* a *Metafyziku mravů* ze šestého dílu, osmá zahrnuje menší a drobné spisy z Kantova kritického období, které jsou v sedmém a osmém dílu, devátá devátý díl,